

NAPKELET KOSZORUJA

Míg élt, semmit sem írhattunk róla ezeken a lapokon. Büszke szerénysége nem engedte, hogy abban a folyóiratban dicsérjék, amely homlokán az ő nevét hordozta. Akármilyen nagy irodalmi alkotása jelent meg, éppen csak a Napkelet, ez a szívéhez legközelebb álló nyilvánosság nem nyujthatta át neki azt az elismerést, amely a legidegenebb lapokról is áradt feléje,

A Napkelet mindig tiszteletben tartotta szerkesztőjének ezt a kívánságát. Most történik meg először, hogy róla írunk ezeken a hasábokon. De ez szomorú alkalom. Mert az emlékezés koszorúját tehetjük le egy feledhetetlen halottunk ravatalára. Akik a Napkelethez és szerkesztőjéhez az indulás óta közel álltak, mind hoztak ide egy-egy virágot. Szomorú virágok. A szív véréből pirosak, vagy a könnyek harmatától sáppadozók. Egy vigaszuk van, hogy mind egy-egy morzsát adhatnak a nagy halott időkkel dacoló szobrához.

A HAZASZERETET FÁKLYAHORDÓJA.

A Magyar Irodalmi Társaságot pótolhatatlan veszteség érte. Tormay Cecile, aki elköltözött az élők sorából, egyénisége bélyegét ütötte volt a Napkeletre, melynek eszmei irányítását mindvégig kézben tartotta. Ezt az irányítást nélküli ezentúl a folyóirat.

Vajjon mi képezte Tormay Cecile egyéniségének, meggyőződésének lényegét?

Visszaidézve azt a számtalan beszélgetést, eszmeecserét, vitát, melyet évek hosszú során át Tormay Cecile-vel folytathattam, azokból fényesen bontakozik ki az a vezéreszme, amelyből minden gondolata, szava és cselekedete elindult és amelyhez csalhatatlan biztonsággal visszavezetett gazdag fantáziája képletein keresztül. Ez a vezérgondolat a hazaszeretet, mely oly tisztán lángolt benne, hogy mellette minden egyéb érzése eltörpült, és melyet oly eleven meggyőződéssel hozott kifejezésre, — hogy még a legközömbösebbeket is magával tudta ragadni. A meggyőződés volt benne az, ami erőt adott szavainak, mert egész lénye azt sugározta ki. Nem magára öltött forma, de legbelsőbb lényeg. Hitt a magyarság történelmi hivatásában, vállalta a magyar faj kultúrájának sajátos jelentőségét, bízott életrevalóságában és rendületlenül remélte a jobb jövőt. Ezt a hitet, bizalmat és reménységet keltette fel hallgatóiban, akár, ha két-három emberrel társalgott, akár, ha zsúfolásig megtelt termekben szónokolt.

Hitt saját küldetészerű hivatásában és Istenadta szóközi tehetségével nem fukarkodott. Elment mindenüvé, ahova hívták, feláldozta magánéletét, nyugalmát, művészetét, hogy elvigye a hazaszeretetet szikráját az ország legkisebb falujába is. Önzetlen munkájának egészségét áldozta fel.

Az önként vállalt kötelezettséget, mely sok ezer asszony hazafias irányításával jár, szinte túlzott lelkiismeretességgel teljesítette, nem hallgatva barátai önmérsékletre intő szavait. Nem ismert fáradságot, nem vallotta be, hogy pihenésre volna szüksége. Minden legcsekélyebb ügyet, mellyel bárki a haza szent ügye nevében hozzáfordult, sajátmaga intézett el — éjjelt nappallá téve írásztala mellett. És a sok hivatalos munka miatt sokáig, túlsokáig tette félre alkotó művészetét.

A «Napkelet» megindítására az ő egyénisége adta meg az első impulzust.

Négyen voltak a kortársak, akik valaha a Szentmihályi-parkban sétáltak vitatkozva, tervezve, Magyarország újjászületéséről álmodva : a Történettudós, a Filozófus, a Költő és a kert Asszonya. A történész a világtörténelem távlatából ítélve a múlt kor mulasztásait — az egy embernek tevékenységre kimért idő rövidege tudatában lázas munkával akarta pótolni mindazt, aminek hiányát látta ; — a Filozófus etikai magaslattól, kérlelhetetlen puritánsággal adta meg az erkölcsi színvonal kritériumát, az Író a maga ragyogó képzeletével színes képekben vetette oda látásait.

Egyik tervük — az irodalom fellendítése — megtestesült a Napkeletben.

Az Idő küszöbét elsőnek lépte át a Történetíró, második volt a Filozófus, őket követte most a Költő.

Az utolsó pedig a négy közül, az, aki ellentmondással csalta ki a három elsőből örök értékű gondolataikat, amidőn az eltávozottak alakjait felidézi, azzal a hittel teszi, hogy a legszebb emlék, melyet baráti kegyelet nekik szentelhet, bizalom amaz eszmék megvalósulásában, melyeket hirdettek és amelyekért éltek.

Gróf Zichy Rafaelné.

...„OLYAN LÉNY, MELYNÉL TÖKÉLETESEBBET KÉPZELNI SEM LEHET...”

«Ha kölcsönösen egymás befolyása alá kerülnek, akkor a férji szükségképpen nőiesebb lesz, ami nála veszteséggel fog járni, mert az ő kiválósága nem a mérsékelt, hanem a megfékezett erő. Ha azonban a nő vesz át a férjítől valamit, azzal föltétlenül nyerni fog, mert ha egyéb kiválóságait még eréllyel is tetézi: olyan lény keletkezik, amelynél tökéletesebbet képzelni sem lehet.»

A szavak, melyekkel Goethe bejelentette a maga korának egy új női típus eljövételét, eszembe jutottak, valahányszor magam előtt láttam Tormay Cecile szilárd szép profilját. Ő csakugyan átvett a férfinemtől sok jó tulajdonságot anélkül, hogy a női kiválóságából bármit is feláldozott volna.

Herczeg Ferenc.